

Poverty & Income Distribution: Panel Data Analysis with Selected Upper-Middle Income Countries

Şevval Sezgenç

sezgencsevval@gmail.com

Eskişehir Osmangazi University

orcid.org/0000-0002-5908-0530

Corresponding Author

Şennur Sezgin

sennursezgin@ogu.edu.tr

Eskişehir Osmangazi University

orcid.org/0000-0002-4551-1563

JEL Code: O15, I39, C23

Received: 27.02.2020

Revised: 16.08.2020

Accepted: 12.09.2020

Available Online: 21.09.2020

Abstract

The aim of this study is to examine the relationship between poverty and income distribution of selected upper-middle income countries including Turkey. This study examines how poverty affects income distribution in 15 upper-middle income countries. This analysis covers the period of 1995-2017 and the Gini coefficient is used as an indicator of income distribution. Furthermore, human development index, poverty gap, education index, life expectancy index, infant mortality rates, income of \$ 3.20 and \$ 5.50 per day and per capita income were used as indicators of poverty. According to the results of this study using panel data analysis shows that human development index, education, life expectancy, infant deaths and poverty indicators negatively affect income distribution.

Keywords: Income distribution, poverty, panel data analysis ...

To cite this document

Sezgenç, S. & Sezgin, S., (2020), Poverty & Income Distribution: Panel Data Analysis with Selected Upper-Middle Income Countries, Equinox, Journal of Economics, Business & Political Studies, VII (2), 177-192

Yoksulluk ve Gelir Dağılımı: Seçilmiş Üst-Orta Gelir Ülkeleri ile Panel Veri Analizi

Öz

Bu çalışmanın amacı Türkiye'nin dahil olduğu seçilmiş üst-orta gelir grubu ülkelerinin yoksulluk ile gelir dağılımı arasındaki ilişkiyi incelemektir. Analizde 15 ülke ele alınarak yoksulluğun gelir dağılımını ne yönde etkilediği ele alınmaktadır. Bu analize konu olan ülkelerin 1995-2017 dönemi için gelir dağılımı olarak Gini katsayısı kullanılmakta iken yoksulluk göstergesi olarak insani gelişme endeksi, günde 3,20 \$ ve 5,50 \$'lık yoksulluk açığı, eğitim endeksi yaşam beklentisi endeksi, bebek ölüm oranları ve bunlara ek olarak kişi başına gelir kullanılarak, panel veri analizi kapsamında, ampirik bir model oluşturulmuştur. Panel veri analizinde en küçük kareler yönteminde analiz sonuçlarına göre gelir dağılımına, insani gelişmişlik endeksi, eğitim, yaşam beklentisi, bebek ölüm oranları ve dolar cinsinden yoksulluk göstergeleri negatif etki etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Gelir dağılımı, yoksulluk, panel veri analizi

1.Giriş

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde gelir dağılımı ve yoksulluk önem arz eden göstergeler arasında yer almaktadır. Gelir dağılımında eşitliğin sağlanması ve adil olarak gelirin dağılımı ülkelerin gelişmişliğini gösteren en önemli ölçütlerden birisidir. Gelir dağılımının adil olması gelir grupları içerisindeki dağılımlar arasında farkın büyük miktarda olmaması gerektiğini ifade etmektedir. Bir ülkede gelir dağılımının adil olup olmadığını tespit etmek için kullanılan göstergelerden bazıları Lorenz eğrisi ve Gini katsayısıdır. Gelir dağılımının adil bir şekilde olup olmadığını ifade eden Lorenz eğrisi gerçek gelir dağılımını göstermektedir. Gini katsayısı ise bir ülkenin gelir eşitliği (eşitsizliği) derecesini ölçer. Gelir dağılımında yaşanan adaletsizlik sonucunda yoksulluk sorununu da beraberinde getirmektedir. Bu yüzden yoksulluk seviyesini en aza indirmek için toplumsal refah ve gelir dağılımında adaletin sağlanması gerekmektedir.

Yoksulluk tüm dünyada en önemli sorunlardan biri haline gelmiştir. Dünya Bankası ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) başta olmak üzere birçok uluslararası kuruluşların yayınlamış oldukları yoksulluk çalışmalarında, birçok ülkede yüksek düzeyde yoksulluğun yaşandığını ortaya koyulmaktadır. Yoksulluğun artmasıyla beraber ülkeler ve ülke içindeki bölgeler arasındaki eşitsizliğin boyutları da git gide artmaktadır. Yoksul ülkeler zengin ülkelere nispeten daha yavaş büyümeye sahip olması sonucunda ülkeler arasındaki gelir eşitsizliği de giderek daha derinleşmektedir. Bu gelişmelerden dolayı, bu çalışmada yoksulluk ile gelir dağılımı arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Bunu gerçekleştirmek içinde aralarında Türkiye'nin dahil olduğu seçilmiş üst-orta gelir grubuna dahil 19 ülkenin verileri ele alınacaktır. Analizde bu ülkelerdeki yoksulluğun gelir dağılımını ne yönde etkilediği araştırılmaktadır.

Bu çalışma, yoksulluk ve gelir dağılımı eşitsizlikleri ile ilgili kavramları tanımlamak ve aralarındaki ilişkiyi açıklamak yönünden önem arz etmektedir. Bu nedenle analize konu olan ülkelerin 1990-2018 dönemleri arası yoksulluk göstergesi için 5.50 \$'lık yoksulluk açığı kullanılırken, gelir dağılımı kriteri olarak bir ülkede gelir dağılımının adil olup olmadığını gösteren GINI katsayısı kullanılacaktır. Ayrıca bunlara ek olarak kişi başına gelir, doğrudan yabancı yatırımlar, işsizlik, bebek ölüm oranları ve doğumda yaşam beklentisi göstergeleri kullanılarak, panel veri analizi kapsamında, ampirik bir model oluşturulacaktır. Panel veri yöntemlerinden sabit etkiler modeli, tesadüfi etkiler modeli, havuzlanmış regresyon ve genelleştirilmiş en küçük kareler metodu ile analiz edilecektir.

Yoksulluk ve gelir dağılımı arasındaki ilişkiyi açıklama amacıyla olan bu çalışmada bir sonraki bölümde yoksulluk ve gelir dağılımı kavramları ele alınıp, farklı yoksulluk türleri ve ölçütlerine değinilecektir. Yine bu bölümde gelir dağılımı türleri ve Lorenz eğrisi açıklanacaktır. Bunu takip eden üçüncü

bölümde, konu ile ilgili literatür yer almaktadır. Daha sonraki bölüm ise, analizlerin yer aldığı beşinci bölümdür.

2.Yoksulluk ve Gelir Dağılımı

Tarım toplumundan sonra ortaya çıkan sanayi devrimi ve sonrasında artan uluslararası ticaret ve küreselleşme olgusu gelirin gayri adil olarak dağılmasına yol açmıştır. Bu durum tüm dünyada yoksulluğun çözülmesi gereken önemli bir sorun olarak siyasetçilerin gündemine sokmuştur. Bu nedenle ortaya çeşitli politikalar sunulmuştur. Ortaya atılan politikalar ve bu politikalar sonucunda elde edilen bulgulara göre yoksulluk sadece gelişmekte olan ülkelerin sorunu olmaktan çıkıp gelişmiş ülkeler içinde sorun teşkil etmektedir. Ayrıca bu sorunla mücadele uluslararası bir boyut kazanmıştır (Gökçek Karaca ve Gökçek,2014:1). Bu sebeple ülkelerin gelişmişlik düzeyi ve gelirlerin dağılımında ortaya çıkan farklılıklar, ülkelerin kalkınma aşamasında gösterdikleri performans açısından farklılıklar toplumsal, kültürel olarak yoksulluğun ve yoksulların nasıl algılandığı gibi birçok farklılık, yoksulluk tanımlarını da farklılaştırmaktadır (Erdugan, 2010:9).

Uluslararası literatür dikkate alındığında yoksulluk tanımı ilk kez Rowntree(1901) tarafından bireyin toplam gelirinin kendisinin biyolojik varlığını devam ettirebilmesi için gerekli olan en alt seviyedeki yiyecek, giyim gibi maddeleri dahi karşılayamama durumu olarak ifade edilmiştir (Öztornacı ve Demirdöğen, 2015: 7). Kalkınma iktisatçılarından olan Amartya Sen(2004) ise yoksulluğu belirli bir asgari kabiliyeti karşılayamama durumu olarak ifade edilmektedir. Sen'in tanımına göre yoksulluk bireylerin sahip oldukları maddi ve manevi varlıklar, eğitim, sermaye, beceri ile bireylerin yaşam kalitelerinden duydukları tatmine bağlı olan bir olgudur. Lipton (1997), özel tüketimde meydana gelen yetersizlikleri dikkate alarak yoksulluğu kişi başına özel tüketimin belirli bir düzey altında kaldığı durum olarak ifade etmektedir. Drewnowski (1977) ise kişilerin kendilerini tatmin edecek veya asgari ihtiyaçlarını karşılayabilecek bir gelire sahip olamama durumu olarak tanımlamıştır. World Bank (1990) ise yoksulluğu ifade ederken geleneksel bir tanım yapmaktadır: "Yoksulluğu asgari yaşam standardına erişememe durumu olarak belirtmektedir" (Aktan ve Vural, 2002: 3). Yoksulluk türleri de yoksulluğu ifade etmede yardımcı olmaktadır. Tablo 1'de yoksulluk türleri tanımlanmıştır.

Tablo 1: Yoksulluk türleri

Mutlak Yoksulluk	Bireyin ya da hane halkının biyolojik olarak kendini yeniden üretebilmesi için gerekli olan asgari refah seviyesini yakalayamaması durumudur.
Görel Yoksulluk	Bireyin ya da hane halkının yalnızca biyolojik olarak değil, kendilerini toplumsal olarak da yeniden üretebilmeleri için gerekli tüketim ve yaşam standartları seviyesinin yakalayamaması durumunu ifade eder.
Kronik ve Geçici Yoksulluk	Gelirin tamamını harcadığı halde hala günlük ihtiyacı olan 2400 c/kal miktarını karşılayamayan kişiler ultra yoksul olarak nitelendirilir. Bireyin beş yıl ve beş yıldan daha fazla ultra yoksul durumda kalmasına kronik yoksulluk denir. Konjonktürel dalgalanmalar sonucu ortaya çıkan yoksulluk geçici yoksulluktur.
Öznel Yoksulluk	Öznel yoksullukta yöntem olarak büyük ölçekli anketler ile toplumun kabul edebileceği minimum yaşam standardı belirlenmektedir. Bu standartın altında kalanlar öznel yoksul olarak kabul edilir.
İnsani Yoksulluk	İnsani yaşam standartlarına erişme olanaklarına göre belirlenmekte olup gelir ile ilişkilendirilmez. Bireylerin insani yaşam standartlarına sahip olamamasıdır.

Kaynak: Erdoğan, 2010: 10-11.

Yoksulluk ölçütleri, ülke ve ülke grupları arasında zaman içinde önemli farklılıklar göstermektedir. Yoksulluğun çok boyutlu olması ve yoksullukla ilgili verilerin kısıtlı olması nedenlerinden dolayı yoksulluğun tüm boyutları ile kavranılabilmesi için birden fazla gösterge grubu kullanılarak yoksulluk ölçülmektedir. Yoksulluğun ölçülmesi için geliştirilen endeksler Tablo 2’de yer almaktadır. Bunlar; kafa sayısı oranı, yoksulluk açığı endeksi, sen yoksulluk endeksi, insani gelişme endeksi Foser-Greer-Thorbecke Endeksi olarak ele alınmaktadır (Şenses, 2003:66-67)

Tablo2: Yoksulluk Ölçütleri

Kafa Sayısı Endeksi: Yoksulluk Açığı Endeksi:	Yoksulluk sınırı altında kalan nüfusun genel nüfusa oranlanması ile bulunur. Yoksulların gelirlerinin/tüketimlerinin yoksulluk sınırından uzaklığının ortalamasının, yoksulluk sınırına olan oranını ifade etmektedir.
Sen Yoksulluk Endeksi:	“Kafa Sayısı Endeksi” ve “Yoksulluk Açığı Endeksi”ne yoksul kişilere ait Gini katsayısını ilave etmektedir.
Foser-Greer-Thorbecke Endeksi (FGTE):	Yoksulluk sınırından uzağa düşen en yoksullara daha fazla tartı verdiği için yoksulluğun yoğunluğunu dikkate almaktadır.
İnsani Gelişme Endeksi (İGE):	İnsani gelişmenin kilit boyutlarındaki ortalama başarımın özet bir ölçüsüdür: uzun ve sağlıklı bir yaşam, bilgili olma ve iyi bir yaşam standardına sahip olma. İGE, üç boyutun her biri için normleştirilmiş endekslerin geometrik ortalamasıdır.

Kaynak: Bulut, 2016:578.

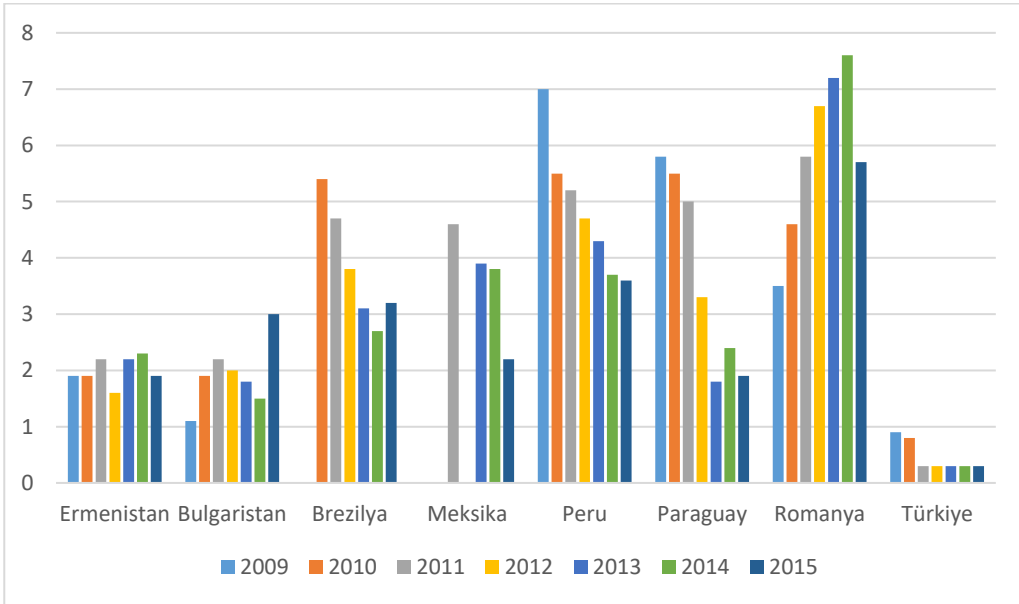
Yoksulluğun yapısı sadece yoksulluk içinde yaşayan kişilerin sayısının büyüklüğünü göstermekle belirlenemez; bunun yanı sıra, yoksulluk sınırının altında olan kişilerin gelirleri itibarıyla yoksulluğun derinliğini ortaya koyan bir gösteregeyi de gerektirir.

Son on yılda yoksulluğun azaltılmasında kaydedilen ilerlemeye rağmen, küresel olarak aşırı yoksulluk içinde yaşayan insanların sayısı kabul edilemeyecek kadar yüksektir. Küresel büyüme tahminleri göz önüne alındığında, yoksulluğun azaltılması, 2030 yılına kadar aşırı yoksulluğu sona erdirmeye hedefine ulaşmak için yeterince hızlı olmayabilir.

Dünya Bankası'nın iki yılda bir yayınladığı *Yoksulluk ve Paylaşılan Refah Raporu'na* göre yoksulluk sınırını orta gelir seviyesi ve altındaki ülkelerde günlük 3.20 \$ kazanç, üst orta gelir seviyesi ve altındaki ülkelerde ise günlük 5.50 \$ kazanç belirliyor.

Şekil 1'de günde 1.90 \$'ın altında gelirle yaşayan dünya nüfusuna sahip "Seçilmiş Üst Orta Gelir Grubuna Sahip Ülkeler"de 2010-2018 arasında yoksulluk oranı verilmiştir. Şekil 1'e göre en yüksek oranlar bu ülkeler arasında Romanya'da görülmektedir. En düşük yoksulluk oranları ise verilere göre Türkiye'de görülmektedir. Birçok ülkede yoksulluk oranlarında dalgalanmalar görülürken Meksika, Peru ve Türkiye'de son 10 yılda bu oranlarda azalmalar görülmektedir.

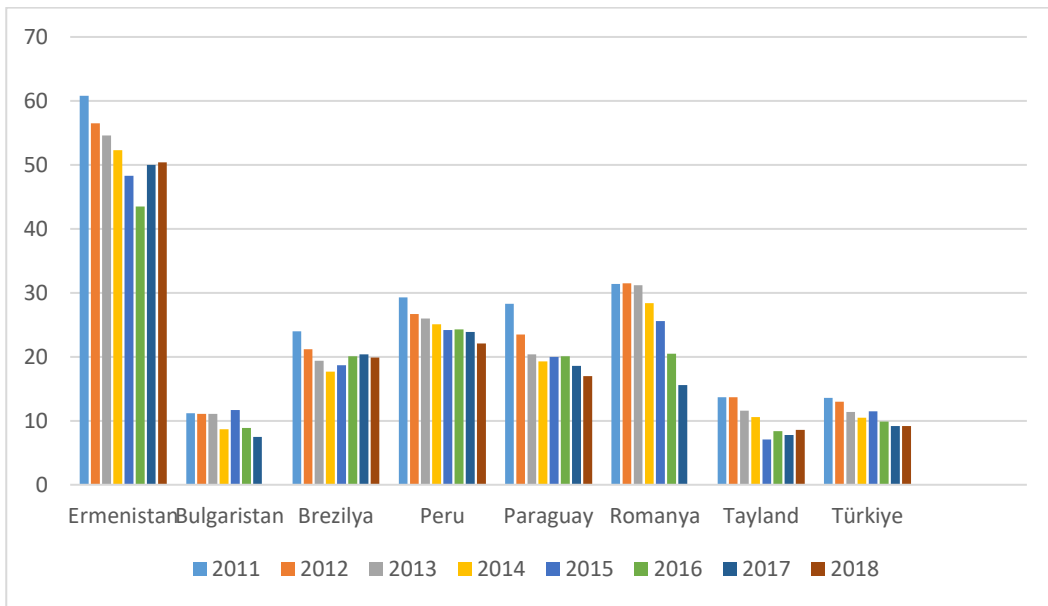
Şekil 1: Seçilmiş Üst Orta Gelir Grubuna Sahip Ülkelerde Günlük 1,90\$ Sınırına Göre Yoksulluk Oranları

Kaynak: Worldbank, 2020.

Şekil 2’de ise Günde 5,50 \$’ın altında gelire yaşayan dünya nüfusuna sahip “Seçilmiş Üst Orta Gelir Grubuna Sahip Ülkeler”de 2010-2018 arasında yoksulluk oranı verilmiştir. Son 10 yıldaki verilere göre yoksulluğun en yüksek oranların bu ülkeler arasında Ermenistan’da görülmektedir. 3 milyon nüfuslu Ermenistan halkının 3’te biri yoksulluk sınırı altında yaşarken, gelir dağılımındaki adaletsizlik kırsal kesimde temel gıda maddelerine ulaşamayanların isyanına dönüşmüş durumdadır. Peru, Paraguay ve Romanya’da 5,50 \$ altında yaşayan dünya nüfusunda yoksulluk oranları hemen hemen aynı seyri izlemektedir.

Şekil 2: Seçilmiş Üst Orta Gelir Grubuna Sahip Ülkelerde Günlük 5,50 \$ Sınırına Göre Yoksulluk Oranları

Kaynak: Worldbank, 2020.

Gelir dağılımı belirli bir dönemde bireylerin elde edilen toplam gelire katkıda bulunması sonucunda bu gelirden pay elde etmeleri olarak tanımlanmaktadır. Ancak gelir dağılımında eşitsizliğin olması yoksulluk vb. birçok sorunu oluşturmaktadır. Gelir dağılımında adaletin ölçülmesinde kullanılan yöntemlerden birisi olan Lorenz Eğrisi’nde 0(sıfır) ile 1 arasında değişiklik gösteren Gini katsayıları ülkelerin gelir dağılımında adaletli olup olmadığını ifade etmektedir. Bu katsayı 1’e yaklaştıkça gelirin bir kişide toplandığını ifade etmektedir. Ancak Gini katsayısı 0’a yaklaştıkça gelirin toplumda eşit şekilde dağıldığını ifade etmektedir (Taştan ve Akar, 2013:22).

Gelirin ilk kez elde edilmesi ve sonrasında paylaşılması birinci gelir dağılımını ifade etmektedir. Gelirin yeniden dağıtılması sonucunda oluşan gelir dağılımı

ise ikincil gelir dağılımını ifade etmektedir. Ancak gelir dağılımı dört şekilde sınıflandırılmaktadır. Bunlar; kişisel gelir dağılımı, fonksiyonel gelir dağılımı, bölgesel gelir dağılımı ve sektörel gelir dağılımı olarak ayrılmaktadır (Aytaç vd., 2013:5).

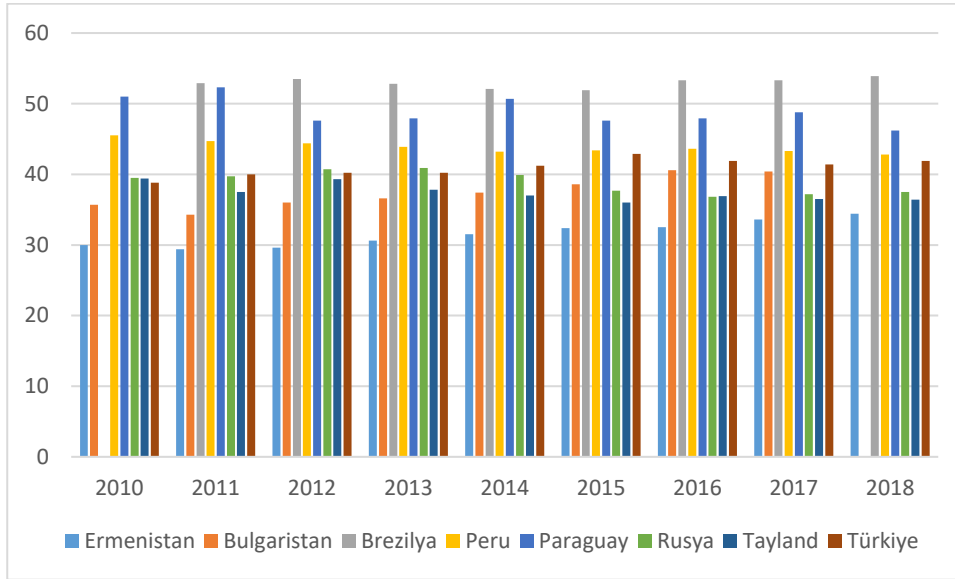
Tablo 3: Gelir Dağılımı Türleri

Kişisel Gelir Dağılımı	Gelirin toplumu oluşturan kişiler veya hane halkları arasındaki bölüşümünü ifade etmektedir.
Fonksiyonel Gelir Dağılımı	Gelir oluşumunu sağlayan üretim faktörlerinin (emek, sermaye, doğa, girişimci) üretimden aldıkları payların (ücret, faiz, rant ve kar) dağılımı gösteren gelir dağılımını ifade etmektedir.
Sektörel Gelir Dağılımı	Bir ülkede yaratılan gelirin iktisadi faaliyet kollarına (imalat, tarım, hizmetler gibi) göre dağılımını ifade etmektedir.
Bölgesel Gelir Dağılımı	Ülkede yaratılan gelirin, çeşitli kriterler çerçevesinde belirlenmiş bölgeler arasındaki dağılımını ifade etmektedir.

Kaynak: Öztürk, 2016:338

Gelir adaletsizliğini gösteren en önemli ölçütlerden biri olan Gini katsayıları Türkiye ile birlikte seçilmiş üst orta gelir grubuna sahip ülkelerde Şekil 3 'te gösterilmektedir. *Seçilmiş Üst Orta Gelir Grubuna* sahip ülkeler içinde en düşük Gini katsayısı son 10 yıla bakıldığında Ermenistan'dadır. Seçilmiş üst-orta gelir grubundan gelir dağılımında adaleti yüksek düzeyde sağlayan ülke Brezilya iken, onu takip eden ülke ise Paraguay'dır. Türkiye'de ise 2010 yılında Gini katsayısı 0,388 iken, 2018 yılında 0,419 dır. Bu veriler dikkate alındığında son 10 yılda Gini katsayısında görülen artışlar Türkiye'de gelir dağılımında adaletin çok fazla değişme olamadığını ifade etmektedir.

Şekil 3: Seçilmiş Ülkelerde Gini katsayısı

Kaynak: Worldbank, 2020.

Gelir dağılımında adaletsizliğin yaşanması ve yoksullar arasındaki ortalama gelirin düşük olması ülkeler açısından ekonomik sorun olmasının yanında hem sosyal hem de siyasal problemlere yol açmaktadır. Bunlar yoksulluk, sağlık ve eğitim seviyesinin düşük olması işsizlik vb. nedenlerle ekonomik refahın ve sosyal barışın sağlanamaması siyasal istikrarsızlığa yol açmaktadır. Bu nedenle yoksul kesimlerin genel nüfus içindeki yüzdesinin azalması ile yoksulların ortalama gelirlerinde artışın olması ve gelir dağılımında adaletin sağlanması yoksulluğun azalmakta olduğunu gösterir. (Çalışkan,2010:103-104).

3. İlgili Literatür

Yoksulluk ile gelir dağılımı arasındaki ilişkiyi ülkelere ve yıllara göre inceleyen birçok çalışma bulunmaktadır. Literatürdeki çalışmaların çoğu yoksulluk ve gelir dağılımı arasındaki ilişkiyi panel veri ve zaman serisi analiz yöntemleri kullanarak incelemişlerdir.

Jamal (2006) çalışmasında yoksulluğu azaltmada eşitsizliğin önemli olup olmadığı konusunda 1979-2002 yılları arasında Pakistan'ı ele alarak incelemiştir. Çalışma sonuçlarına göre çeşitli eşitsizlik ölçütlerine göre yoksulluk esnekliği, istatistiksel olarak anlamlıdır ve aynı zamanda, büyümenin yoksulluk esnekliğine kıyasla büyüklüğü de nispeten yüksektir. Ayrıca enflasyon, sektörel ücret açığı ve ticaret kavramları eşitsizliğin önemli pozitif korelasyonu olarak yer alırken, ilerici vergilendirme, sosyal hizmetlere yapılan yatırım ve geliştirme harcamaları eşitsizliği negatif yönde etkilemektedir.

Fosu (2009) büyümenin yoksulluğu azaltma etkisi üzerinde gelir eşitsizliğinin önemini 1977- 2004 yılları arasında Sahra Altı Afrika ve diğer seçilmiş 86 ülke için panel veri analizi ile incelemiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre GSYİH'daki artışın yoksulluğu azaltma etkisi gelir dağılımı eşitsizliği ile ilişkilendirilmektedir. Eşitsizliğin yüksek oluşu büyümenin yoksulluk üzerindeki etkisini azaltmakta, ayrıca eşitsizlik yoksulluğu negatif bir şekilde etkilemektedir.

Ak (2010), çalışmasında gelir eşitsizliği ile yoksulluk üzerine yapılan araştırmada GINI'nin yoksulluğa etkilerinin bölgeler ve ülkelere göre farklılık gösterebileceğini ancak yoksulluğun azaltılmasında gelir dağılımının geleneksel olarak kabul edilen önemli bir faktör olduğu sonucuna varılmıştır.

Zaman vd. (2011), yaptığı çalışma yoksulluk ve eşitsizlik arasındaki ilişkiyi 1988-2009 yılları arasında SAARC (Bangladeş, Hindistan, Nepal, Pakistan, Sri Lanka) ülkeleri için panel veri analizi ile incelemiştir. Çalışma sonucuna göre OLS (En Küçük Kareler Yöntemi) tahmininde büyüme, Gini katsayısı, eğitim harcamaları, ve FDI artışları yoksulluğu azaltmaktadır. Ancak sağlık harcamaları ve ticari açıklık arttıkça yoksulluk artmaktadır. LSDV tahmininde ise sadece sağlık harcamalarındaki artış yoksulluğu arttırırken, büyüme, gini katsayısı, ticari açıklık, eğitim harcamaları ve FDI artışları yoksulluğu azalttığı sonucuna varılmıştır.

Yanar ve Şahbaz (2013), yoksulluk, gelir eşitsizliği ve küreselleşme arasındaki ilişkiyi gelişmekte olan ülkeler üzerinde 2010 yılı verileri ile yatay kesit analizi yapmıştır. Çalışma sonucuna göre ekonomik, politik ve sosyal küreselleşmenin gelir adaletsizliği ve yoksulluğu azalttığı sonucuna varılmıştır.

Güzel ve Çetin (2018), Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkeleri için 1985-2015 yılları arasında MENA ülkeleri olarak gelir eşitsizliği, ekonomik büyüme ve yoksulluk ilişkisi incelenmiştir. Çalışmanın sonucuna göre, yoksulluk, ekonomik büyüme ve gelir eşitsizliği ilişkisi önemsenecek düzeyde güçlüdür. Ayrıca gelir eşitsizliğinin azaltılması yoksulluğu azaltmakla birlikte ekonomik büyümenin yoksulluğu azaltma etkisi çok daha fazla olduğu sonucuna varılmıştır.

Kaygısız (2018), yoksulluk ve gelir dağılımı ilişkisini 2000-2016 dönemi için seçilmiş Avrupa Merkez Asya bölgesi üst-orta gelir grubu ülkelerinde yoksulluk ve bileşenleri üzerine panel veri analizi yapılmıştır. Çalışma sonucuna göre yoksulluk ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişki pozitif çıkmıştır. Gelir eşitsizliğindeki artış yoksulluğu da arttırmaktadır. Bunun yanı sıra nüfus yoğunluğu, işsizlik oranı ve döviz kurunun yoksulluğu pozitif, milli gelir, enflasyon ve sağlık harcamalarının ise yoksulluğu negatif olarak etkilediği tespit edilmiştir.

İzgu ve Alyu (2018), 2007, 2012 ve 2014 yıllarında OECD ülkeleri ve AB'ne üye ülkeler için GINI katsayısı ile toplam yoksulluk sınırı arasındaki ilişkiyi panel veri yöntemiyle analiz etmeyi amaçlamaktadır. Çalışma sonucunda göre gelir

payları ile Gini katsayısı arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Toplam yoksulluk eşiği- oranı ise OECD ülkeler grubu için pozitif anlamlı, AB ülkeleri grubu için anlamlı değildir. OECD ülkeleri için, toplam yoksulluk sınırındaki artış gelir dağılımı eşitsizliğini arttırmaktadır.

Abay ve Sezgin (2018), tarafından yapılan çalışmada 2006-2015 yılları arasında Türkiye ve Bazı AB ülkeleri için yoksulluk ve gelir dağılımı panel veri yöntemi ile incelenmiştir. Bu çalışmada kullanılan değişkenler eğitim, çalışan nüfus oranı, satın alma gücü paritesine göre milli gelir, enflasyon oranı ve net ücretin yoksulluk üzerindeki analiz edilmiştir. Çalışma sonucuna göre, satın alma gücü paritesine göre milli gelirin bütün modellerde, eğitimin ise sabit etkiler modeli dışındaki modellerde yoksulluğu azaltıcı yönde etki etmekte iken enflasyon ve çalışan nüfus oranının ise yoksulluk üzerinde bir etki yaratmadığı görülmektedir.

Erkul ve Demir (2019), çalışmasında Türkiye ve Şili'nin uyguladığı neoliberal ekonomi politikalarının gelir dağılımı ve yoksulluk istatistiklerine (GINI katsayısı, yoksulluk oranları ve İnsani Gelişmişlik Endeksi) yansımalarını araştırmaktadır. Çalışma sonucuna göre, gelir eşitsizliği ve yoksullukla mücadele konusunda Şili'nin Türkiye'ye kıyasla daha etkin politika izlediği söylenmektedir.

Evcim vd., (2019) 1985-2015 yılları arasında Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkeleri için gelir eşitsizliği, ekonomik büyüme ve yoksulluk ilişkisi panel veri analizi ile incelenmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre; Ülkeler homojendir ve yoksulluk, ekonomik büyüme ve gelir eşitsizliği ilişkisi önemsenecek düzeyde güçlüdür. Ayrıca gelir eşitsizliğinin azaltılması yoksulluğu azaltmakla birlikte ekonomik büyümenin yoksulluğu azaltma etkisi daha fazla olduğu sonucuna varılmıştır.

4. Veri ve Yöntem

Türkiye'nin dahil olduğu seçilmiş üst-orta gelirli ülkelerin yoksulluk ile gelir dağılımı arasındaki ilişkiyi inceleyen bu analizde 19 ülke ele alınarak yoksulluğun gelir dağılımını ne yönde etkilediği ele alınmaktadır. Bu analize konu olan ülkeler sırasıyla Arjantin, Ermenistan, Belarus, Brazilya, Bulgaristan, Kolombiya, Kosta Rika, Dominik Cumhuriyeti, Ekvador, Gürcistan, Endonezya, İran, Kazakistan, Meksika, Paraguay, Peru, Rusya, Tayland ve Türkiye'dir. 1990-2018 dönemini kapsayan dönemde yoksulluk göstergesi için üst-orta gelir grubu ülkeler ele alınmıştır. Bu ülkeler Dünya Bankasının belirlediği günde 5.50 \$'lık yoksulluk sınırı ile ifade edilen yoksulluk oranı kullanılmıştır. Yoksulluğun belirleyicileri olarak Gini katsayısı ve bunlara ek olarak kişi başına gelir, doğrudan yabancı yatırımlar, işsizlik oranı, bebek ölüm oranı ve yaşam beklentisi ile doğumdaki yaşam beklentisi değişkenleri kullanılarak panel veri analizi kapsamında, ampirik bir model oluşturulmuştur. Analizde kullanılan verileri Dünya Bankası'ndan temin edilmiştir. Analizde *Yoksulluk (pov)* bağımlı değişken olarak kullanılmıştır. Bağımsız değişkenler ise şu şekildedir: Gelir

dağılımı (Gini), kişi başına düşen GSYH (GDP), doğrudan yabancı yatırımlar (fdi), doğumdaki yaşam beklentisi (lifex), bebek ölüm oranları (mort) ve işsizlik (unmp)dir.

Bu çalışmada aşağıdaki (1) nolu model ile tahmin yapılacaktır.

$$Y_{pov} = \beta_0 + \beta_1 Gini_{it} + \beta_2 gdp_{it} + \beta_3 fdi_{it} + \beta_4 unmp_{it} + \beta_5 mort_{it} + \beta_6 lifex_{it} + u_{it} \quad (1)$$

Modelde bağımlı değişken olan *pov* yoksulluğu temsil ederken; bağımsız değişkenlerden Gini gelir dağılımı eşitsizliğini, GDP kişi başına milli geliri, fdi doğrudan yabancı yatırımları, mort bebek ölüm oranlarını, lifex yaşam beklentisini ve unmp işsizliği ifade etmekte olup doğal logaritmaları alınarak modele dahil edilmiştir. Bu nedenle katsayılar esneklikleri göstermektedir. Modeldeki $i=1,2...N$ kesit birimini, $t=1,2...T$ zamanı, ε ise hata terimini temsil etmektedir.

Modelde panel veri analizi kullanılmıştır. Panel veri yöntemi, ülkeler, firmalar, hanehalkları, vb. kesit (cross-section) gözlemlerinin belli bir zaman dönemi içinde bir araya getirilmesi olarak tanımlanabilir. Panel veri yöntemiyle sabit ve rassal etkilerde elde edilmektedir. Sabit etkili modelde, birimlere göre değişiklikler sabit katsayıda farklılıklar meydana getirir. Eğitim parametreleri tüm yatay kesit birimler için aynı ($\beta_i = \beta$) iken, sabit parametre birim etki içermesi sebebiyle birimden birime değişmektedir. Diğer bir deyişle, sabit terim her bir yatay kesit birim için farklı değerler alır, yani birimler arası farklılıklar sabit terimdeki farklılıklar ile ifade edilir. Bu nedenle sabit katsayı, sabit bir değişken gibi düşünülür. Ayrıca bu modellerde bağımsız değişkenlerin, hata teriminden bağımsız olduğu varsayımı yapılır. Fakat birim etki ve bağımsız değişkenler ilişkilidir (Reyno, 2007). Birimler tesadüfi olarak seçildiklerinde, birimler arası farklılıklar da tesadüfi olacaktır. Bu birim farklılıklarına “tesadüfi farklılıklar” denilmektedir. Regresyon analizinde genelde bağımlı değişkenin değerini etkileyen, fakat bağımsız değişken gibi modelde yer almayan çok sayıda faktör olduğu ve bu faktörlerin tesadüfi bir kalıntı tarafından özetlendiği varsayılır. Çok sayıda birim zaman göre gözlendiğinde, dışlanmış değişkenlerin bazılarının birim ve zaman periyodunun her ikisine özgü faktörleri temsil ettiği varsayılırken, diğer değişkenler sadece birim farklılıklarını yansıtacaktır. (Baltagi, 2005).

Modele ilişkin olarak gözlem sayıları, ortalama, minimum ve maksimum değerlerine ilişkin veriler tanımlayıcı istatistik tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 4: Tanımlayıcı istatistikler

	pov	gdp	gini	fdi	unmp	lifex	mort
Mean	3.23	8.54	3.74	-1.46	1.90	4.27	2.93
Ortalama	3.42	8.55	3.77	-1.16	1.97	4.27	2.92
Maksimum	4.58	9.62	4.10	1.43	3.19	4.38	4.12
Minimum	-0.91	6.78	3.22	-12.25	-0.71	4.13	0.95
Std. Dev.	0.93	0.53	0.20	1.93	0.66	0.04	0.57
Gözlem Sayısı	394	550	394	532	532	551	551

Değişkenlerin korelasyon katsayıları model tahmininin güvenilirliği açısından önem arz etmektedir. Bu nedenle tablo 5’de değişkenler arasındaki korelasyonlar gösterilmiştir. Korelasyon sonuçlarına bakıldığında en yüksek korelasyonun değerinin %75 olduğu görülmektedir. Modelde kullanılan değişkenler arasında yüksek korelasyon çıkmadığı için sorun oluşturacak bir durumun olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 5: Değişkenlerin Korelasyon Katsayısı

Korelasyon	pov	gdp	gini	fdi	unmp	lifex	mort
pov	1.000						
gdp	-0.579	1.000					
gini	0.314	0.204	1.000				
fdi	-0.177	0.335	0.045	1.000			
unmp	0.177	-0.002	0.012	-0.154	1.000		
lifex	-0.266	0.351	0.276	0.119	-0.084	1.000	
mort	0.759	-0.365	0.408	-0.194	0.080	-0.468	1.000

Hausman Testi, Sabit Etkili ve Rassal Etkili Modeller arasında bir seçim yapılması gerektiği zaman, hangi modelin tercih edilmesi gerektiğine karar verilmesinde kullanılan bir testtir (Green, 2003, s:301). Bu testte, Sabit Etkili Tahmincinin tutarlı ve yansız olduğu varsayımından hareket edilmektedir. Bu testte kullanılan hipotezler (Baltagi, 2005, s:66);

$$H_0 : \text{Rassal Etkili Model} [E(\alpha_i/x_i) = 0]$$

$$H_1 : \text{Sabit Etkili Model} [E(\alpha_i/x_i) \neq 0]$$

Tablo 6: Hausman Test Sonucu

Chi2(6) = 22.92
Prob > chi2= 0.02

Tablo 6’da Hausman test istatistiği sonuçlarını göstermektedir. Olasılık değeri dikkate alındığında sabit etkiler ile modele devam edilmiştir. Ancak rassal etkiler modeli de tabloda yer almaktadır.

En küçük kareler, sabit etkiler ve rassal etkiler modeli ayrı ayrı Eviews programında tahmin edilmiştir. Hangi modelin daha uygun olduğuna karar vermek için Hausman testi uygulanmıştır.

Tablo 7: Genelleştirilmiş En Küçük Kareler ve Sabit ve Rassal Etkiler Tahmini

Değişkenler	EKK	Sabit Etkiler	Rassal Etkiler
gini	0.4221 (0.0025)**	0.9131 (0.0142)**	0.9942 (0.0007)**
gdp	-0.9244 (0.0000)*	-0.8578 (0.0002)**	-0.8836 (0.0000)*
fdi	-0.0549 (0.0013)**	-0.0069 (0.7018)	0.0083 (0.6227)
unmp	0.2171 (0.0000)*	0.4869 (0.0000)*	0.3811 (0.0000)*
mort	1.1089 (0.0021)	0.5167 (0.0201)	0.7747 (0.0000)*
lifex	3.4335 (0.0000)*	-3.2688 (0.1074)	-0.4365 (0.7572)
R ²	0.7449	0.8570	0.6930
D.R ²	0.7401	0.8460	0.6872
F	154.3358 (0.000)*	78.1853 (0.000)*	119.2908 (0.0000)*
	*p<0,01	**p<0,05	***p<0,1

Panel veri tahmin sonucuna göre modelde Gini katsayısı ile yoksulluk arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca literatür ile uyumlu olarak Gini katsayısı ve unmp (işsizlik) yoksulluğu arttırırken, GDP ve yabancı yatırımlardaki artışların yoksulluğu azalttığı sonucuna varılmıştır. Bebek ölüm oranları ve yoksulluk arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Bu durum daha çok ülkenin sağlık sistemi ile ilişkilidir. Aynı şekilde doğumdaki yaşam beklentisi ile yoksulluk ilişkisinde istatistiki olarak anlamlı değildir.

5.Sonuç

Yoksullar arasındaki ortalama gelirin düşük olması ve gelir dağılımında adaletsizliğin yaşanması ülkeler açısından ekonomik sorun olmasının yanında hem sosyal hem de siyasal problemlere yol açmaktadır. Gelir dağılımında meydana gelen eşitsizlik ise zincirleme bir şekilde, insanların hayatlarını sürdürebilmeleri için gerekli olan sağlık ve eğitim gibi alanlarda da eşitsizliklere yol açmaktadır. Daha düşük eğitim ve sağlık imkânına sahip insanlar, diğerlerine göre iş fırsatları konusunda da daha az seçeneğe sahip olmaktadır. Nihai anlamda da bu kısır döngü gelir adaletsizliğinin artmasına yol açmaktadır. Bu nedenle bu çalışmada yoksulluk ve gelir dağılımı adaletsizliği ilişkisi ele alınmıştır. Bunu yapabilmek içinde öncelikle yoksulluk ve gelir dağılımı kavram ve kriterleri üzerinde durulmuştur. Daha sonra bu konuda yapılan çalışmalar gözden geçirilerek, ülkelerin yoksulluğuna etki eden faktörler belirlenerek ad-hoc bir model oluşturulmuştur.

Oluşturulan bu model üzerinde yapılan analiz sonuçlarına göre Gini katsayısı ile ifade edilen gelir dağılımı adaletsizliği ile yoksulluk arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca literatürde İzgü ve Alyu (2018), Abay ve Sezgin (2018) ile Güzel ve Çetin (2018) çalışmalarında elde ettikleri sonuçlar ile uyumlu yani bir ülkede gelir adaletsizliği (Gini katsayısı yükseldikçe) ve işsizlik arttıkça yoksulluk artmaktadır. Ayrıca, Zaman vd. (2011)'nin çalışmalarında elde ettiği sonuçlar, bu analizde ulaşılan GSYH ve doğrudan yabancı yatırımlardaki (FDI) artışların, yoksulluk seviyesini azalttığı sonucunu desteklemektedir. Bu çalışmada bebek ölüm oranlarının artması ile yoksulluk seviyesi arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Doğumdaki yaşam beklentisi ile yoksulluk arasındaki ilişki üç modelden sadece EKK tahmininde pozitif ve anlamlıdır.

Yoksulluk seviyesini en aza indirmek için ülkelerin eğitim seviyelerinin yükseltilmesi ve yatırımların doğru şekilde yapılması hem bireylerin, hem de toplumların refah düzeyini yükseltecektir. Ayrıca gelir eşitsizliğinin nedenlerinden birisi teknolojik gelişme neticesinde sermaye sahipleri ve çalışan kesim arasında açılan gelir farkıdır. Bu farkın aşılabilmesi ve yoksulluk seviyesindeki bireylerin yaşam standartlarını yükseltebilmesi için devletlerin daha yüksek gelire sahip olanları daha yüksek oranlı vergi ile vergilendirebilir veya iş gücü piyasasını işçilerin daha fazla gelir elde edeceği şekilde düzenleyebilir. Bunun yanı sıra eğitim olanaklarının, özellikle mesleki eğitim olanaklarının arttırılması ve yeni istihdam yaratacak ekonomik modellerin geliştirilmesi de insanlar arasındaki gelir farklılığını azaltacaktır. Ancak uygulanacak politikaların farklı ülkelerde farklı sonuçlar meydana getirebileceği unutulmamalıdır. Bu yüzden ülkelerin farklı özellikleri dikkate alınarak etkili politikalar geliştirilmesi gerekmektedir.

Kaynakça

- Abay, M. ve Sezgin, Ş.(2018). Türkiye ve Bazı AB Ülkeleri Yoksulluk ve Gelir Dağılımı, *Journal of Life Economics*, Cilt/Volume:5, Sayı/Issue:4, Ekim/October 2018, 97-110.
- Ak, F., (2010), "Inequality, Income, And Poverty: Compative Global Evidence", *Soc Sci Q*, 91(5), 1432-1446.
- Aytaç, M. Dağdemir, Ö. Ve Gündoğan, N. (2013). Gelir Dağılımı ve Yoksulluk. Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- Baltagi, B. H.,(2005), *Econometric Analysis of Panel Data*, Third Edition, John Wiley&Sons Inc, England.
- Bulut, E., (2016) *Analiz İktisat*. Genişletilmiş 6. Baskı, Ankara.
- Çalışkan, Ş. (2010). Türkiye’de Gelir Eşitsizliği ve Yoksulluk. Sosyal Siyaset Konferansları, Vol. 59.
- Drewnowski, J. (1977), *Poverty: It’s Meaning and Measurement*, *Development and Change*. Vol. 8(2), 183-208.
- Doğan, E.M., Tatlı, H. (2014). İnsani Gelişme ve İnsani Yoksulluk Bağlamında Türkiye’nin Dünyadaki Yeri. Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 28(1), (99-124).
- Erkul, E. ve F. Demir Erkul (2019), Neoliberal Politika Çerçevesinde Türkiye ve Şili’ye İlişkin Gelir Dağılımı ve Yoksulluk İstatistiklerinin İncelenmesi, *Sosyoekonomi*, Vol. 27(39), 11-38.
- Erdugan, F. E. (2010), Türkiye’de Özürlü Yoksulluğu ve Mücadele Politikalarının Değerlendirilmesi: Ankara-Keçiören Örneği, *Özürlüler Uzmanlığı Tezi*, T.C. Başbakanlık Özürlüler idaresi Başkanlığı Yayını, Ankara.
- Fosu, A. K. (2009). Inequality and the Impact of Growth on Poverty: Comparative Evidence for Sub-Saharan Africa, *Journal of Development Studies*. 45 (5). 726-745.
- Green, W.H., (2003), *Econometric Analysis*, Fifth Edition, Prentice Hall, New Jersey.
- Günsoy, G. (2005). İnsani Gelişme Kavramı ve Sağlıklı Yaşam Hakkı. Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 1(2), (35-52).
- Güzel S. ve Çetin I. (2018). Orta Doğu ve Kuzey Afrika Ülkelerinde Ekonomik Büyümenin ve Gelir Eşitsizliğinin Yoksulluğa Olan Etkisi. *Sosyal Güvenlik Dergisi (Journal of Social Security)*. 8(2). 91-107.
- İzgü, B. ve Alyu, E. (2018), Yoksulluk ve Gelir Dağılımı EĞitsizliği: OECD ve AB Ülkeleri Panel Veri Analizi, *Gaziantep Üniversitesi Journal Of Social Sciences*, 17(3), 988-996.
- Jamal, H. (2006). Does Inequality Matter for Poverty Reduction? Evidence from Pakistan’s Poverty Trends, *The Pakistan Development Review*, 45(3), 439-459.
- Karlık, R.(2009). Cumhuriyet’in ilanından günümüze Türkiye ekonomisi’nde yapısal dönüşüm, *Beta yayınları*, 12. Baskı, İstanbul.

- Kaygısız, A. (2018). Yoksulluk ve Gelir Eşitsizliğinin Dinamikleri: Seçilmiş Avrupa ve Merkez Asya Ülkeleri Üzerine Dinamik Panel Veri Analizi. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 6(15), 161-17.
- Lipton, M. (1997) Poverty: Are There Holes in the Consensus? *World Development*. 25 (7).
- Sen, A. (2004). People in economics *Finance & Development-September*, 4-7.
- Şenses, F. (2003). *Küreselleşmenin Öteki Yüzü*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Reyna, O.T., (2007). *Panel Data Analysis Fixed & Random Effects (Using Stata 10.x)*, University.
- Taştan, H. Ve Akar, M. (2013). Türkiye imalat sanayinde bölgesel ve sektörel ücret eşitsizliği. *İktisat Fakültesi Mecmuası*, 63, 17-49.
- Öztürk, N. (2016). *Maliye Politikası, Güncelleştirilmiş 4. Baskı*, Ekin Yayınevi, Bursa.
- Yanar, R., & Şahbaz, A. (2013). Gelişmekte olan ülkelerde küreselleşmenin yoksulluk ve gelir eşitsizliği üzerindeki etkileri. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 8(3).
- Zaman, K., Rashid, K., Khan, M. M. ve Ahmad, M. (2011). Panel Data Analysis of Growth, Inequality and Poverty: Evidence from SAARC Countries, *Journal of Yaşar University*, 21/6, 3523-3537.
- Worldbank (2020), Poverty headcount ratio at \$1,90 a day (2011 PPP) (% of population), <<http://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.DDAY?locations=1W&start=1981&end=2017&view=chart>>, 18.03.2020.
- Worldbank (2020), Poverty headcount ratio at \$5,50 a day (2011 PPP) (% of population), <<http://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.DDAY?locations=1W&start=1981&end=2017&view=chart>>, 18.03.2020.
- Worldbank (2020), GINI index (World Bank estimate), <<http://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.GINI>>, 18.03.2020
- Worldbank (2020), Poverty headcount ratio at \$3.10 a day (2011 PPP) (% of population), <<http://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.2DAY?end=2017&locations=1W&start=1981&view=chart>>, 18.05.2020.